

עומקא דפרשה

תענית חלום בשבת

נדר בחלום

שער הציון

הטבת חלום רע

חלומות יוסף

פר' וישב - בעניני חלומות

הרואה חלום ונפשו עגומה

בס"ד ערש"ק ב' כסלו תשע"ב

גליון קע"א

הנהגה למעשה לחלום חלום רע

הרב זיו שיצ'לקה

ארבע עצות מצאנו בדברי רבותינו ז"ל למי שחלם חלום רע: א. הטבת חלום ב. אמירת רבש"ע בברכת כהנים (ברכות נה); ג. תענית חלום (תענית יב); ד. תפילה צדקה ותשובה (קהלת רבה פ"ה-ד).

והחילוק בין הטבת חלום לבין הרבש"ע שאומרים בזמן נשיאת כפים, כתבו הר"ף, הרא"ש והמאירי (ברכות שם) **שאם יודע שהחלום הוא רע** יעשה הטבת חלום, ואם אינו יודע אם הוא טוב או רע יאמר את הרבש"ע וכך מודויק בלשון הגמ'. והמהרש"א (שם) כתב שאם **זוכר** את החלום יעשה הטבה ואם שכח מה חלם יאמר רבש"ע.

ועדיין צ"ב מתי ראוי לעשות תענית חלום ומתי הטבת חלום וחפשיה ולא מצאתי מי שדבר בזה ואפשר היה לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ובאמת ראוי גם להתענות וגם להיטיב את החלום וכן משמע בדברי הדרישה (רכ-ג), אלא שקשה לומר זאת מאחר שברשב"א (שו"ת ח"א קלב) מפורש שאפשר לעשות הטבת חלום בלבד אף בלא תענית. ואפשר שלכתחילה ראוי לעשות תענית חלום שהיא העצה המובחרת מכולן וכדלקמן ורק לאנשים חלושים או עוברות ומניקות שאינם יכולים לצום עכ"פ יעשו הטבת חלום א"נ אפשר ששתי העצות מועילות ותענית חלום היא עצה למי שלא מוצא ג' אנשים להטבה וצ"ע.

והנה הדרך הטובה ביותר לבטל חלום רע, מצאנו בזה דברים מפורשים במג"א (קכח סק' ע') שבאר מדוע אסרו הגאונים לומר רבש"ע בשבת אעפ"י שלהתענות מותר. וכתב שהתענית **ודאי מבטל החלום** והוא כמו פיקוח נפש שמותר מה שאין כן רבש"ע שהיא תפילה ואינו ברור שיועיל לבטל החלום (וה"ה הטבת חלום - שדי חמד יו"כ סימן ג') ומספק אין להתיי לבקש צרכיו בשבת. וכדברי המג"א מפורש בריטב"א תענית (יב): וז"ל והתענית יפה לו לבטל הגזירה לגמרי, שלא ישאר ממנה כלום ככלות הנעורת מן האש במהרה ועד גמירא עכ"ל.

וגדר חלום רע שראוי להתענות או לעשות הטבה הוא בג' אופנים: א. על חלום שאמרו בפרק הרואה שהוא רע וכן על ג' החלומות המקובלים בידינו שהם רעים כמבואר בשו"ע (רפח, ה). ב. על כל חלום שראה בו דבר רע שעלול לבוא עליו. ג. על חלום שאינו יודע בודאי שהוא רע אך נפשו עגומה עליו ובה אמרינן שאעפ"י שהוא לא חזי מזליה חזי [דרישה ומ"ב (רכ-א)].

בענין זמן התענית או ההטבה, הנה לענין תענית מפורש בגמ' שמועיל דוקא בויום, ולענין הרבש"ע שאומרים בזמן ברכת כהנים לדעת התורת חיים (ב"ק נה) ורוח חיים (פאלג"י) צריך לעשות גם כן דוקא באותו היום ואילו המג"א (רכ סק' א) וש"א חולקים וסוברים שמועיל גם ביום אחר (וכן כתב המחצית השקל רכא, לענין הטבת חלום אלא שהוסיף שאינו מועיל כמו באותו היום). ולענ"ד מדברי הריטב"א (תענית יב): נראה יותר כמו התורת חיים שהרי הוא כתב שתי סיבות מדוע צריך להתענות דוקא באותו היום, הא' כדי שיעשה זאת טרם שתקרה דעתו ויסור פחד ליבו ממיאלת תהיה תשובתו גמורה. והב' כדי שיראה שהוא חושש לחלום ואם דומה התענית מראה עצלה ושאינו חושש (ע"ש). ולכאורה שתי הסיבות הנ"ל שייכות אף בהטבת חלום שצריך לעשות תשובה שלמה ולהתפלל שיהפך לו לטובה וכן להראות שהוא חושש ולכן יעשה זאת באותו היום דוקא.

ודין **אשה שראתה חלום רע** שע"פ רוב קשה לה לצום ואם היא מעוברת או מניקה, פסק המ"ב (רכ סק' ה) שלא תצום אלא תפדה התענית בממון ובד"כ גם קשה לה למצוא ג' אנשים שיטיבו לה את החלום, ולכן נראה שראוי לה לומר הרבש"ע בזמן ברכת כהנים ואע"פ שכתבנו (בתחילת הדברים) שזהו דוקא למי שלא יודע פירוש החלום אך מי שיוודע שחלם חלום רע צריך לעשות הטבת חלום בדוקא, כאן יכולה לשמוך על דברי המדרש (תנחומא ורבה פרשת נשא) שמועיל אמירת רבש"ע אף לחלום רע בודאי (וכן מוכח בתוס' סוטה מ) ואם קשה לה ללכת לבהכנ"ס יכולה לומר הרבש"ע אף בבית כיון שבירושלמי (ברכות ה, א) לא מוזכר כלל שצריך לאומרו דוקא בזמן נשיאת כפים וכן במאירי בברכות (נה): מוכח שהוא רק דין לכתחילה ולא לעיכובא.

נדר בחלום

הרב שלמה גודמן

אדם שנדר בחלום כתוב בתשובת הגאונים שצריך התרה בעשרה אבל מהתשב"ץ ח"ב קכ"ח משמע שנוהגים בזה כספק דאי' בברכות נה: רבא רמי כתיב חלומות שוא ידברו וכתביב בחלום אדבר בו לכן קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד. ואיך יודעים איזה מלאך ואיזה שד לכן מעמיד את זה התשב"ץ בספק. דעת הרשב"א בח"ג שלא צריך אבל אם זה על דעת רבים טוב לחשוש ולהחמיר כדעת הגאונים ולהתיר בעשרה דידיע למקרי ואם אין, מספיק ג'. ואולם הרא"ש בכלל ח' סי' י"א כותב שזה לא נקרא כלום וא"צ לחשוש כלל שהרי הדין בנדר שצריך שיהיה פיו וליבו שווין (עי' יו"ד סי' ר"י א') ובחלום אין לו לא פה ולא לב.

ושיטת הר"ן בנדרים ת: שאין ללמוד מנידוי שבנידוי אפשר לומר שמשמים נידוהו משא"כ בנדר. ואולם לפ"ז דעת התשב"ץ שבנדר הכוונה שמשמים רצו שיהיה בנדר כמו שכתוב ברדב"ז ח"א סי' צ"ו שאדם שנדר בחלום שיפרע את חובו היום שיפרע באותו יום או שידאג שימחל לו ואפי' לדעת הרא"ש כיון שכאן אומרים שמשמים רצו שיחזיר וא"כ אפשר לומר דדעת התשב"ץ שגם כל נדר משמים רצו שיהיה בנדר.

והשיבת ציון סי' נב כתב שאינו דומה לנידוי, דמעיקר הדין גם בנידוי א"צ לחשוש שהרי רוב חלומות שקר, ולכן כשאמרו לו מעות שיש לך במקום פלוני וכך וכך הן והם של מעשר שני אומרת הבריתא בסנהדרין ל' ע"א דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין כיון שנעמיד את הממון על חזקתו וזה חולין, וכן בנדר. אבל בנידוי כ' התוס' בנדרים ח. שמשמים מרמזים לו על פורענות העתידה לבא וע"י הנידוי הוא יכפר על עוונותיו והפורענות תתבטל. והק' דהרי מעשר שני הוא דבר שיש לו מתירין שהרי יכול לאכול את זה בירושלים וכתוב בב"מ שדבר שיש לו מתירין אינו בטל אלא סובר בתשובת הגאונים ומבאר על פי מה שכתוב בברכות נה ע"א-ע"ב שכתוב בפרשת השבוע שיוסף חלם והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחיים לי ושואלת הגמ' הרי אימו מתה ודרש מזה ר' ברכיה חלום אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים. ולכן במעשר שאמרו בחלום את מקום המעות איפה שהם נמצאים ואת כמות המעות ונמצא שניהם נכונים א"כ הדבר השלישי שאמרו לו שזה מעשר שני, אבל בנדר שזה רק דבר אחד אז זה קיים, ודוחה השיבת ציון בפשיטות שהרי לא כתוב א"א לחלום בלא דבר אמת, אלא שחלום בלא דברים בטלים ואם יש רק דבר אחד בחלום אז חייב להיות שביחד עם הנדר חלם עוד משהו ואפי' שזה לא דבר בטל אז חייב להיות שביחד עם הנדר חלם עוד משהו ואפי' אם הוא אומר שחלם רק על הנדר צריך לומר שהוא חלם ושכח את זה עד הבוקר. אלא מתרץ שיש חילוק אם החלום היה על העבר לבין אם זה על העתיד [דעל העבר לא שייך נבואה], וא"כ במעות מעשר שני שזה עבר ה"ז דברים בטלים, אבל בנידוי הוא דבר עתידי שצריך להיזהר מזה כמו שכתבנו בשם תוס' שזה מראה על צרה שתבוא וכן גם בנדר זה אומר לו שאם יעשה כן זה יתקן את העבירות והפורענות לא תבוא.

החת"ס יו"ד רכ"ב מבאר שהרי כתוב בברכות נה: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי ליבו כלומר כל מה שאדם חלם ביום הוא הרהר על זה בלילה ונדר מצוה במחשבה בלבד הוא נדר ולומדים את זה מתרומה שכתוב בקידושין מא: "ונחשב לכם תרומתכם" מלמד שאפשר לתרום במחשבה ולכן גם בהתרת נדרים בע"ה מתירים גם את הנדרים שנדרו במחשבה וא"כ אדם שחלם בלילה אז הוא הרהר על זה ביום וא"כ גם אם מה שבלילה זה ע"י שד אבל הוא הרהר על זה ביום ולכן נחשב נדר, וע"י פתחי תשובה יו"ד ר"י ס"ק ג' דלפ"ז ק' אמאי מחמירים להתיר בעשרה ולא סגי בג'.

הגליון מוקדש לעילוי נשמת
הגה"צ רבי צבי זאב בן הג"ר אברהם נתן פלאיי זצ"ל
משגיח דישיבת חברון-כנסת ישראל
נלב"ע ב' כסלו

הרואה חלום ונפשו עגומה

הרב מאיר מנדלסון

א. יש כמה עצות למי שחלם ונצטער מזה. קודם כל כ' הערה"ש (רכ), ד' יותר טוב שירגיל את עצמו ל**כלי להביט** אל החלומות, כי רובם אין בהם ממש, כדכתי' בקהלת (ה) "כי בא החלום ברוב ענין" ופרש"י כי דרך החלום לבא ברוב המרהורים ומהרהר ביום, עיי"ש ונאמר (שם) "כי ברוב חלומות ודברים הרבה כי את האלקים ירא", והשוה חלומות להבלים, ועיקר הכל לירא מפני האלקים, ואז לא יירא מפני החלום, ע"כ, עיי"ש בס"א שאוכלים לפני שינה, יש אידים שעולים ומביא לחלומות שאין בהם ממש, או אם חלום כמה שחשב ביום, ועי' בשעה"צ (רכ, א) שלא לדאוג לחלום **אחר התענית** לפי שיש בתענית ונצטער מחמת החלום יראה חלום רע. ומזה לומד המ"ב אם יש לאדם **צער גדול**, ואח"כ רואה בחלומות שאין לדאוג עליו.

ב. העצה הא' היא **צער**, כמ"ש בברכות (נה). ואר"ח חלמא בישתא עציבותיה מסתיה, ופרש"י דיה עצבונו מה שאדם מתעצב עליו מבטל את החלום, ומפרש הט"ז (תפקה, ז) שעיי' שדואג ומתעצב, ניל אח"כ מהרעה שהיתה נגזר עליו [עיי"ש שכותב זה לענין אם ר"ה אירע בשבת שחסר להם השופר ומצטערים ע"ז ניצל מהרעה].

ג. **הטבת חלום**. עוד עצה מברכות (נה): הרואה חלום ונפשו עגומה [הדרישה (ר"כ) והפמ"ג, והמ"ב (רכ, א) לאו דוקא חלום שמשעית דבר רע] יטיבנו בפני ג'. גורם הרא"ש והטשו"ע **שאוהבים אותו**. והדרישה מסביר שאף שזה אינו בגמ', מ"מ סברא הוא, כיון דרוב חלומות הולכין אחר הפה, יש לחוש שיאמר או יחשוב דבר רע, ועיי"ש הנוסח.

המ"ב מביא וטוב שייטיב בשחרית כי זריזין ומקדימין למצוה. [ולפי המג"א בשם השל"ה טעם אחר שייטיב בשחרית כי מיד שקבל עליו התענית נתקבל לפני המקום]. ויזכור החלום במחשבתו בשעת ההטבה. ואף בשבת יכול להיטיב חלום, ע"כ. הפמ"ג כותב דהוי כפיקוח נפש [ר"ל שאפי' הוי כשאלת צרכיו, מ"מ דוחה משום פקו"ל. ועי"ע שד"ח מעי' יוה"כ סי' ג' ד"ה אחר, מחלק הפוסקים בזה].

ד. **תענית חלום**. עוד עצה משבת (יא). וקה"כ (ה, ד) יפה תענית לחלום כאש לנעורת [פי' הטור כדי לבטלן] ובו ביום, אפי' בשבת [רש"י תענית יב: יכול להתענות כדי שיתבטל צער גופו] ופי' הטור שזה תענוג שלו לבטל חלום רע. ועי' בשו"ת ריב"ש (תקי"ג) שלא התירו חז"ל להתענות ת"ח בשבת, אא"כ נפשו עגומה עליו ומצטער **צער גדול**, כי התענית עונג לו יותר מאכילתו, ע"ש.

ול"צ לקבל במנחה ביום הקודם מביא הפוסקים (תקס"ד) כיון דמשמאי כמו עליה הוי במקום קבלה. ואיתא בס' חסידים (רכו הובא ג"כ במ"ב נב) שהתענית דוקא כשעושה **תשובה** עמו, כי התענית מועיל כמו קרבן לחטא, מה קרבן אינו מועיל בלי תשובה שנא' "זבח רשעים תועבה" אף תענית חלום וכו'.

בענין ת"ח בשבת אם צריך להשלים להתענות ביום א'. בגמ' שבת (יא) לא כתובה. אולם הב"י ציין לגמ' ברכות (לא) כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גז"ד של ע' שנה ואע"פ שחוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת וצריך ליתב תעניתא לתעניתא. לפי ר' חננאל והרשב"א בשם ר' האי גאון והמ"מ בדעת הרמב"ם והר"ף והראב"ן והרא"ש והטור דוקא תענית חלום. אולם המאירי והרשב"א (ברכות בשם י"א) והריטב"א, לומדים להגמ' קאי תענית של תשובה. והרשב"א מביא שרוב פוסקים לומדים שזה תענית חלום. לפי רש"י צריך להתענות מחר ביום א'. הטור והרמב"ם סוברים יום אחר ולא דוקא ביום א' בשבוע, והמרדכי מביא רק מי שקשה לא מתענין ביום א' רק ביום אחר, והמחבר (רפ"ח, ד) לכתחלה לצום ביום א', רק אם תשש כחו יצום ביום אחר.

ה. **רבש"ע בברכת כהנים**. עוד עצה מברכות (נה): חזי חלמא ולא ידע מאי חזא [הרא"ש וה"ר אינו מבין משמעות אם טוב או רע. ודה"ח מביא ירושלמי שחלום קשה לומר ג"כ] ליקום קמי כהני בעדנא דפרסי ידיהו ולימא רבש"ע וכו'.

לפי תוס' (מ) ומהר"ל (שו"ת קמ"ח) יאמר התפלה בעת ברכת כהנים עצמו (עיי"ש הטעם) ולפי המהר"ם (הגה"מ פ"ד מתפלה, ה) לומר בשעה שאומרים וישמרך ויחנך ושלו, ומאיך התרה"מ"ד (כז) רק בשעה שמאריכין בכף דוישמרך ויחנך, ממש"כ בסוטה "יש עבד שכבר מברכו ואינו מסביר לו פניו", ועי' בהל' (קכח, מה ד"ה ובשעה) שמנהגו לומר הרבון אחר קריאת המקרא תיבה אחרונה של כל פסוק והכהנים שותקים או מנגנים אז, עיי"ש.

ו. איתא בקה"ר (ה, ד) "כי ברוב חלומות ודברים הרבה כי את האלקים ירא", א"ר אם ראת חלומות קשין, או שאת מתירא מהן קפוץ לג' דברים ואתה נצל מהן, ג' דברים מבטלים גזרות רעות ואלו הן תפלה וצדקה ותשובה ר' מונא אמר אף התענית. [ועי"ע בתו"ת למה לא חשיב כאן הטבת חלום ולמה השמיט הרמב"ם עיי"ש].

ויש עצה לחלום חלום טוב משבת (ל: הובא ג"כ במגא רכ) שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות אלא משמחה של מצוה. אמר רבא וכן לחלום טוב. ופרש"י אם בא לישון מתוך שמחה מראין לו חלום טוב.

תענית חלום בשבת

הרב יעקב הירשמן

א. הנה יש לחקור מי שהתענה תענית חלום בשבת, שקי"ל בשו"ע (סי' רפ"ח סעיף ד') שצריך להתענות ביום ראשון כדי שיתכפר לו מה שבטל עונג שבת, ומאיה טעם לא התענה ביום ראשון, שצריך לישב יום אחר לתעניתו כמבואר שם המשנ"ב סק"ח, ולא הספיק להתענות והגיע שוב יום הש"ק והתענה בו גם כן משום תענית חלום, אם סגי עכשיו בתענית אחד על מה שביטל ב' שבתות עונג שבת, או דלמא שצריך לישב על כל שבת תענית בפ"ע.

והנה הט"ז (סי' רפ"ח סק"ג) מביא בזה"ל: כתב במשאת בנימין סימן צ"ג, בתענית חלום בשבת ולמחרתו י"ז בתמוז, דצריך להתענות אחר י"ז בתמוז למה שהתענה בשבת, וי"ז בתמוז לא מהני לזה, וראיה מתרומת הדשן סימן רע"ח שכתב המתענה תענית חלום בראש השנה אין צריך למיתב תענית לתענית, דיש אומרים שהוא מצוה להתענות בראש השנה, משמע הא לאו הכי צריך תענית ולא סגי ליה בצום גדליה, וכן מצא בב"י או"ח סימן תקס"ח דהמתענה בערב יום כיפור תענית חלום דצריך תענית לתענית, הרי אפילו יום כיפור לא מהני, קל וחומר י"ז בתמוז. עכ"ל הט"ז בשם המשאת בנימין.

וכתב האליה רבה (סי' רפ"ח סק"ז) בזה"ל: והנה שמעתי להקשות על משאת בנימין הנזכר לעיל דילמא הוצרך תרומת הדשן לטעם דתענית בראש השנה מצוה דאי משום צום גדליה אם כן כשמתענה שני ימים דראש השנה מאי איכא למימר דהא בעי להתענות שני ימים, ונראה לי דאי התענית ציבור עולה אם כן הוא הדין לתענית אחד מהני על שהתענה שני ימים, עכ"ל האליה רבה מבואר בדברי הא"ר דלפום הסברא שתענית ציבור עולה לתענית חלום, א"כ תענית אחד עולה לכפר על מה שהתענה ב' בימים ברה"ה, [ולא מטעם דר"ה ספיקא דיומא כך שממ"נ רק על יום אחד צריך כפרה, דבלשון הא"ר לא נחית לסברא זו כלל, אלא משמע סברא בעלמא שיום אחד מכפר על ב' ימים].

ונראה שזה פשוט בסברא, שהרי חיוב תענית על מה שהתענה ת"ח בשבת לא על מה מחיוב תענית ציבור, ולכן אם התענית ציבור יכול לפטור חובת תענית על דף שהתענה בשבת ת"ח, למה לא יפטור יום כזה שכבר חייב להתענות בו לכפר על ת"ח בשבת, עוד יום שחייב להתענות בו ע"מ שצם ת"ח בשבת. ושמעתי לדחות דשאני ת"צ שאי"ז על חטא, לכן מועיל גם לתענית שצריך לצום ע"מ שצם ת"ח בשבת, אבל כשכבר מחיוב להתענות לכפר על חטא שצם ת"ח בשבת, א"א לפטור עוד תענית שחייב על עבירה זו.

וכשם שיש להבין מדברי הא"ר דלמאן דסובר שת"צ עולה לכפר ע"מ שצם בשבת ת"ח, עולה גם יום אחד תענית על ב' ת"ח שהתענה בשבתות, כמו כן יש ללמוד לאידך גיסא, דלמאן שת"צ אינו עולה לכפר ע"מ שצם בשבת ת"ח, לא מהני יום אחד לצום לכפר ע"מ שהתענה ב' שבתות.

נמצא דהחקירה שחקרנו בתחילת הדברים תלוי במחלוקת הפוסקים אם ת"צ מועיל לכפר ע"מ שצם ת"ח בשבת. והמשנ"ב (רפ"ח ס"ק ח') שמכריע שמי שקשה לו התענית יכול לסמוך על המקילים דעולה ת"צ ע"מ שצם ת"ח בשבת, לכאורה הוא הדין שיום אחד עולה לב' שבתות שצם בהם ת"ח. וצ"ע לדינא. והנה המשנ"ב מביא (שם) שלמאן דהת"צ פוטר ת"ח שהתענה בשבת, צריך לכיון ביום התענית חובה שיהיה לו כפרה על מה שהתענה ביום השבת. ולכאורה ה"ה בנידוד צריך לכיון ביום האחד שמתענה שיכפר על ב' שבתות שהתענה בהם ת"ח.

הט"ז (רפ"ב סק"ג) דוחה הוכחת המשאת בנימין מהתרומה"ד והב"י, וז"ל: ומה שלמד מדברי תרומת הדשן וכו', שתי תשובות בדבר, חדא, דהם לא בעו למימר רק שיש איסור בתענית ראש השנה וערב יום כיפור, וצריך תענית אחר על זה, ונפקא מינה אי איקלע דלא התענה ביום כיפור או בצום גדליה כגון שהיה לו אונס, חייב להתענות מממת תענית שבת אחר כך. שנית, דעיקר התענית שיוכין שיהיה לו כפרה על אותו דבר שהתענה ויהרהר תשובה על זה, ועל זה קאמר דצריך תענית לתעניתו, דהיינו שיוכין ביום התענית חוב, שיהיה לו כפרה על מה שהתענה בשבת. אבל ודאי דאותו תענית חוב סלקי ליה לכפרה על הכל, בפרט יום כיפור. [ועי"ש עוד בט"ז מה שמחדש שכעבר יוה"כ אחרי שהתענה בשבת ת"ח].

ב. הביאור הלכה (סי' רפ"ח ס"ד ד"ה ביום ראשון) מביא: **ואם אקלע החלום בתענית ציבור אין צריך להתענות יום אחר, דעולה לו יום זה. [אחרונים]**. עכ"ל הביאה"ל.

ובמושכל ראשון יש לשאול היתכן כדבר הזה, אם חיוב ת"ח עצמו שהוא שורש הענין יכול להפטר בתענית ציבור, היאך התענית שבא לבטל החלום שצמו בשבת, צריך למיתב תענית לתעניתו, ולכתחילה קי"ל שת"צ לא מועיל לכפר ע"מ שצם בשבת.

והביאור שמעתי, שחלום רע אי"ז **חטא** אלא זה סימן שנגזרה עליו גזירה רעה [בגלל עוונותיו]. והגזירה רעה מתבטלת ע"י שמתענה בו ביום, ולא איכפ"ל שבלא"ה צם ביום זה מצד תע"צ, דעצם הצום ביום של החלום מועיל לבטל הגזירה רעה.

אבל מי שהתענה ת"ח בשבת הרי זה **חטא** שביטל עונג שבת, וחטא זה א"א [לשיטה אחת] לכפרו בתע"צ שבלא"ה חייב לצום בו, וצריך תענית מיוחדת. ושמעתי לבאר בנוסח אחר, שלצום ביום שראה חלום רע, אי"ז בחירה שלו לצום ביום זה, שהרי כן הדין שצריך לצום ביום שראה החלום, לכן מועיל גם תע"צ לבטל החלום רע, אבל לצום כדי לכפר ע"מ שצם בשבת ת"ח, הרי אף שלכתחילה צריך לצום ביום הראשון מיד, [עיי' שו"ע הרב רפ"ח ס"ג] מ"מ זה תלוי בבחירתו שלו מתי לצום, ולכן אי אפשר לו לבחור תע"צ שכבר ממילא חייב לצום בו.

כח החלום

כ' רבנו בחיי (מקץ) שיש ג' סיבות לחלומות: מאכלים, מחשבות וחזיון הנפש. המאכלים מולידים גסות ומעלים הבל למוח, וחלום הבא ע"ז כולו הבל ודברים בטלים. המחשבות הם הרהורי לבו ביום, ובכח ציור המחשבה יראה אותם בלילה. והחלום הבא מפני חזוק הנפש הוא האמיתי והראוי מכולם, וכשהכח המדמה חזק ולא הרהר בו ואינו בדרך הרגילות, זוהי נבואה קטנה ובאים בין לצדיקים בין לרשעים, וזהו חלום פרעה].

ובצידה לדרך (לרבינו מנחם תלמיד הר"י בן הרא"ש) האריך בענין החלומות וכ' שהם פעולת הדמיון ששמר הדברים שקבלו החושים בהיותו ער, ובשעת השינה שמתבטלות ההרגשות החיצוניות, אז כח הדמיון יכול לפעול פעולתו.

ובס' שער השמים (לרבינו גרשון אבי הרלב"ג, מאמר י פ"ב) ביאר ענין החלומות שיש שהם ממה שהרהר ביום, ויש שהם ממה שלא חשב כלל, וכ' שמי שדמיונו חזק בהקיץ כ"ש שיתכן שיהיה חזק בעת השינה, ולכן חלומותיו צודקים. [ומבואר שם דמ"ש (בברכות נה): דחלום של שחרית מתקיים הוא כיון שהכול כבר נשלם עד סוף הלילה והמוח נקי מאדי המאכלים].

בלבוש האורה פר' וישב (לז"י) ביאר עפ"ז את שנאת האחים ליוסף, כיון שרוב החלומות הם דברים בטלים והבלים, הנגרמים מהאדים העולים למוח. ורק לפעמים יבא לאדם חלום אמיתי נבואי מצד מחשבה שכלית או רוח נבואה השורה עליו. והאחים הסתפקו אם **חלומות יוסף** באים מכח מחשבותיו השכליות [והוא אמית' או מכח דמיונותיו למלוך עליהם] והוא כוזב]. אבל מ"מ פתרו בכללות שדעתו תמיד למלוך עליהם.

ועי' בפ"י האברבנאל פר' מקץ שהאריך בסוגי החלומות, ושהחלומות האמיתיים באים בהשגחת ה' ונבדלים מחלומות השוא במה שהם מסודרים וללא עירוב דברים זרים, ועוד שבחלום אמיתי החולם מרגיש בעצמו התפעלות גדולה שאינה מצויה בחלומות הכוזבים, כשם שחלום נבואה עושה רושם התפעלות עצום בנפש הנביא. ולכן נאמר בפרעה "וייקץ" שנפסקה שנתו מחוזק הרגשת החלום בנפשו.

נאמנות החלום

תנינן בסנהדרין ל' הרי שהיה מצטער וכו' [על מעות מע"ש או פקדון שהשאיר אביו], ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך, **דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין**. ועי"ש שנתן לו סימן ונתאמת, ובכ"ז אין נוהגים עפ"ז, וכ"פ הרמב"ם בהל' זכיה ומתנה (פ"י ה"ז) וכ' המ"מ דאע"פ שצדק הדמיון במקום ובמנין אולי לא אמת במה שדימה דשל פלוני הן. (וע"ע לק'). ועי' הוריות ג ע"ב דהראו לר"ג ולר"מ בחלום לפייס את רשב"ג, ור"מ לא הלך כיון שדברי חלומות לא מעלין וכו'.

ומאיך, בברכות י רע"ב אמר רב חנן דאפילו בעל החלומות אומר לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים. ואיכא דין תענית חלום, ומי שנידוהו בחלום צריך התרה, ועוד.

והתשב"ץ (ח"ב קכח) האריך בכל זה, מה שיש מקומות שחז"ל חששו לחלומות ויש שאין חוששין להם כלל. וביאר עפ"י הגמ' בברכות נה: רבא רמי **כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע"י מלאך כאן ע"י שד**. הרי דיש חלומות אמיתיים ויש שאינם כך. שכאשר כח המדמה נקי במזגו ואין אדי מזון כבד מערבבים אותו, נלווה אליו כח השכלי ורואה חלומות צודקים. ועל זה נאמרו כל מאחז"ל דהוא כנבואה ושצריך תענית חלום. אבל כשכח המדמה אינו כנ"ל הרי הוא מורכב עם חושים שאין להם מציאות, זהו ע"י שד, דהיינו רוח רעה מזיקה ושוודדת את האדם, ועי"ז אחז"ל (יומא פג): חלמא דבי שימשא בטילין.

חלומות בזמננו

כ' בערוה"ש (רכא) דחלום ע"י מלאך, היינו באיש אשר הוא טהור ומחשבותיו בתורה ויראה, וישן שלא במילוי הכרס, חלומותיו יש בהם ממש, שמראין לו מן השמים ע"י המלאכים השומרים את האדם השלם. אבל **האנשים הפשוטים המשוקעים בהבלי העולם, חלומותיהם שוא ידברו** ואין בהם ממש, [וזהו ע"י שד, שהבלי העולם שודדים את הצלחת האדם]. והחזו"א באגרותיו (קמט) כ' "הרבה פעמים חלמתי כמו אלה [חלומות רעים שמצד הדין צריכים תענית] ולא שמתי לב לזה, נכון שתאמר הרב"ש"ע בשעת נשיאת כפיים". ובדינים והנהגות (ד) הובא שהיה מורה שלא להתענות תענית חלום, ואמר שכ"ז נאמר על אנשים בעלי מדריגה ולא על דורות שלנו. (אכן כ"ז על חלום רע, אבל לגבי הוראה והנהגה עפ"י חלום מובא דהחזו"א עצמו סיפר על ענינים שראה בחלומו ונגעו למעשה).

קביעת הלכה על פי חלום

בתשב"ץ (שם) מסיק דמיון דיש חלומות שראוי לחוש להם עפ"י חז"ל, ויש שאינם אמיתיים, א"כ בכל חלום הוא ספק, ובממון עומד בחזקתו ולכן לגבי פקדון אמרו (סנהדרין ל) דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. משא"כ באיסור דאסור מספק, ולכן כשנידוהו בחלום צריך התרה (נדרים ח). ועי' בשו"ת משיבת נפש (למהרא"ל צינץ, ח"א לה, ז) שסמך על חלום שבא בסימנים לצרפו להיתר עגונה.

וע"ע בתשב"ץ במק"א (ח"ב קנט) שחשש למה שנרמז לו בחלום, ונהג איסור בסירכא אע"פ שהוא נגד המנהג. ועי' תשו' הרדב"ז (ח"ו ס"ס ב"א רפו) שחזר בו מהוראתו לפי מה שהראוהו בחלומו. ועי' ב"י (או"ח תרנא, יא) שהביא מה שהראו לר"מ רקאנטי בחלומו לקרב האתרוג בזמן הנענועים.

וכן באו"ז (ע"ז ה) כתב לגבי דג הברבוטא [שנחלקו בו הראשונים, עי"ש ובתוס' ע"ז מ. סד"ה אמר] שרבינו אפרים התירו, ובחלום הלילה הביאו לפניו קערת שרצים ואל"ה לא אתה הוא המתיר. "מיד עמד ממיטתו ושיבר כל קדירות וקערות שאכלו בהם".

אבל בנוב"י (תנינא י"ד ל, מכן המחבר ד"ה ועל מה שכתבתי) כתב על זה דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, ומעולם לא שמענו להוכיח דין מבעל החלומות הזה, וחלומות שוא ידברו. ועי"ש כמה פירוט ושאלין להביא ראייה מחלום יעוף.

כ' החיד"א (עין זוכר א, טו) דאע"פ שאין שומעין לאלוהו לשנות דבר הלכה (יבמות קב). אבל אם נפלה מחלוקת בין חכמי הדור ואין מכריע, **"שרי לשאול מן השמים כמי מקדושים ההלכה**, ומצינן למיעבד על פי מה שהראוהו מן השמים". ועי"ש שמותר לחלוק על הוראה מהשמים, דלא בשמים היא. והט"ז באה"ע קכט בדיני כתיבת השמות, כ' שהא"ז שאל לבעל החלום אם כותבים עקיבא או עקיבא, והראוהו הפס' אור זרוע וכו'.

ורבינו יעקב ממרויש מבעלי התוס' חיבר שו"ת מן השמים שבו צ"א סימנים במה ששאל מן השמים ומה שהשיבו לו להלכה. ועי' ארצות החיים (המ"ל ט, כא) שתמה על א' מפסקיו וכ' דאין לסמוך ע"ז שהרי בת קול עדיפא משאלת חלום וכבר נפסקה הלכה שאין משגיחין בבת קול. ועי' שבלי הלקט (קנז).

פתרון חלומות

בברכות נה סע"ב מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר ויהי כאשר פתר לנו כן היה (ס"פ וישב). אמר רבא והוא דמפטר ליה מעין חלמיה שנאמר איש כחלומו פתר. ובשו"ת מן השמים (סי' כב) שאל על זה היאך כל החלומות הולכים אחר הפה וכיצד ישתנו גזירות הבורא ע"י פתרון הפותר. והשיבוהו שיש אנשים שמזלם רע וגורמים רע ע"י עין רעה, ויש אנשים שבהא טובה על ידיהם, כמ"ש ויברך ה' אותך לרגלי ועי"מרהש"א נה: (ד"ה שכל החלומות) שיש כח בנפש האדם לפעול בעינו לטוב וכן בהפך.

אכן יש פתרונות שלא שייך ענין זה שהחלום הולך אחר הפה, כמ"ש הגר"ז (הגש"פ מבית לוי הוספות עמי קלא) דפתרון יוסף ודניאל היה בנבואה ולא בחכמה, וביאר שהחילוק ביניהם דפתרון בנבואה אינו תלוי בפרטי החלום שאמרו לפניו אלא לפי מה שקיבל בנבואה, ולכן אע"פ שפרעה שינה באמירתו ליוסף את פרטי החלום, לא השתנה הפתרון. [ומזה ידע פרעה שהפתרון נכון, כיון שפתר לו כפי שחלם ולא כפי שסיפר, ולכן אמר אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת וכו'].

חלומות יוסף

עי' רש"י בפר' ויחי (מט, כד) דהחלומות אשר חלם יוסף הם נבואה. (וברית יצחק הק' דא"כ אמאי היו בחלום דברים בטלים, כדאי בברכות נה. דמהכא ילפי דאין חלום בלא דברים בטלים). ועי' במדרש כאן (פד, יא) אמר הקב"ה כך תהיו גוערים בנביאכם. וע"ע במדרש (יא) ואביו שמר את הדבר - שנטל קולמוס וכתב. ופי' המהר"ז שהוא כדרך נבואה שניתנה להכתב ולהדרש.

וכן מבואר בד' הגר"א באדרת אליהו ס"פ מקץ, שכ' דכל מה שעשה יוסף לאחיו כשבאו למצרים, לא היה לצערם אלא כדי שיקוימו החלומות "שלא להכחיש רצון וגזירת עליון". וכן משמע ברמב"ן (מבט), במ"ש בטעם שלא שלח יוסף להודיע לאביו שהוא חי. [ועי' אמת ליעקב שם שתמה איוו מצוה היא לקיים חלומות. ולהנ"ל א"ש].

ובפי' התורה להרא"ש עה"פ (לז, ח) ויוסיפו עוד שנוא אותו, כ' וא"ת איש כמוהו כיוסף בנן וחכם, איך היה מספר חלומותיו לעיני אחיו אחר שהיה יודע שהיו שונאין אותו וכו'. וי"ל דיוסף היה בר חכים ורואה באספקלריא המאירה, ואמרי' הכובש נבואתו במיתה... אמר מוטב שאפול בידי אדם ומספק אנצל בידי שמים, משאפול בידי שמים וכו'.

קושיא

הפוסקים האריכו בענין סדר הדלקת נרות חנוכה על אופן ההדלקה, שיתקיימו ההלכות של כל פניות שאתה פונה לא יהו אלא לימין, ואין מעבירין על המצוות, ועי' ס' תרע"ו ומ"ב סק"א.
 ופלא שבהלכות הדלקת נרות שבת לא מצאנו בפוסקים להקפיד בזה, וגם לא שמענו ולא ראינו שיקפידו, וצ"ע מאי שנא.

הרב עקיבא קאלשין

הנהגה למעשה לחולם חלום רע

המשך מעמ' 1:

העולה מכל הדברים להלכה ולא למעשה:

מי שראה חלום רע ראוי שיקבל תענית חלום כדי שיתבטל חלומו בודאי (ובפרט שלדעת הרמב"ם תענית א-יב חייבים להתענות וכדבריו פסק המטה יהודה רפח-ד לגבי יום חול) ואם קשה לו להתענות אזי יפדה התענית בממון ויעשה הטבת חלום ואם אינו יודע משמעות החלום יאמר רבש"ע בזמן ברכת כהנים, ובכל מקרה צריך לעשות תשובה ותפילה וצדקה כמבואר במדרש וכן כתב המ"ב (ברכ"ב סק"ו) בשם ספר חסידים.

וכל זה העולה לענ"ד מדברי הגמ' והפוסקים אלא שלענין הלכה למעשה מצינו בגדולי זמננו הנהגות חלוקות בענין חלומות:

באורחות רבינו (ח"ג עמ' ר"ג) מביא שמרן החזו"א זצ"ל לא חשש כלל לחלומות רעים ואף לא עשה הטבה או רבש"ע ואמר שהשתנו הזמנים (ע"ש) ולעומת זאת (בח"א עמ' רפ"ח) מביא שמרן הקה"י זצ"ל כשהיה צעיר והיה לו כח לצום היה חושש מאד לחלומות רעים והיה צם ועושה הטבה ובשורת תשובות והנהגות (ח"ב-רנו) מביא הנהגה ממוצעת בשם מרן הגר"ז זצ"ל שיהיה מקפיד מאוד להיטיב בפני ג' אוהבים.

הגליון הבא, לכבוד שבת חנוכה בעניני הלל בהלכה ובאגדה:

חידו"ת בדיני ההלל [בחנוכה ובכל השנה]
 מאמרים בהלל והודאה
 ביאורים בפסוקי ההלל

ד"ת יתקבלו עד יום שני בלילה, בכת"י, עד יום ראשון בערב.

נושאי הגליונות הבאים

מקץ [חנוכה] - הלל
 ויגש - כבוד אבי אביו
 ויחי - אמירת ברוך שכמל"ו
 מקץ [חנוכה] - הלל והודא

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net

או בתיבות "עומקא דפרשה":

בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.
 בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתי"מ 90.
 אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

הנצחות
 ופרסום בגליון:
 052-7678393

המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות
 נא לפנות לטל' 052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות,
 בכל ערש"קיש לשלוח בקשה לכתובת:
 gal200@neto.bezeqint.net

נזק היסטורי - האם ניתן היה למנוע?!

ישראל מאכילת גיד הנשה, שהניחו את אביהם הולך יחיד... וכן היו גיבורים, והיה להם להמתין אביהם ולסייעו אם יצטרך והם לא עשו לו ליה, והזקק על ידם, ומכאן ואלך יהיה להם לזכר, ויהיו זריזים במצות ליה, ולכן ליהו יעקב את יוסף. עכ"ל. הדין שכל איסור גיה"נ הוא עונש לבני", שאילו היה מישהו מתלווה אליו, לא היה כל המלחמה הזו.

אנו בעומדנו קרוב לעלות השחר, רואים ומרגישים רח"ל כמה מצליח שרו של עשו להזיז ממקומו חלק מצינאי ירך יעקב - לדאבונו ולצערנו הגדול - לא כמו שהיה צריך להיות. כמה מלחמות עם שרו של עשו אפשר לחסוך ולמנוע על ידי מלוא שיהיה עם הבחור בשעת דחוקו ובשעת מאבקו נפשו.

מוגש ע"י:

ארגון "משובב נתיבות"

מרכז להצלה רוחנית

על מלחמת יעקב עם שרו של עשו, אמר רבי יצחק (בחולין צא) סכאן שאל יצא תיח' יחיד בלילה. ופירש"י שהי' יעקב נשאר יחיד. והזקק עכ"ל. הרי לך שהנזק הוא בסדר גודל כזה שעם כל הניצחון, הנזק הוא כביר וההפסד גדול. מהו ההפסד והנזק הגדול? "ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו". קרוב לעלות השחר הצליח שרו של עשו לגעת בכף ירך יעקב, הרומז ליוצאי ירך יעקב, ולהזיז מהמקום לא כמו שהיה צריך להיות. וב"תורה תמימה" מביא בשם הרשב"א שכתב באריכות על הגמ' "אמר ריב"ל שהעלו אבק ברגליהם עד סא הכבוד", אבק הרגלים הוא כינוי לתולדות, ורמז לו שרו של עשו שיתאבקו וילחמו בניהם על הרמן שיהיה הכסא שלם. ע"ש. וכתב מרנא ורבנא החת"ס, כל הצרות שהיו ליעקב עם דינה וראובן [ועוד], הכל היה תוצאה של "ותקע כף ירך יעקב".

בחזקוני כתב דבר מבהיל: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה", "על כן", כלומר בדין הוא שיש לקנוס ולענוש בני

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משובב נתיבות
 מרכז להצלה רוחנית
 057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000

לקביעת חברותא 9141217

24 שעות ביממה

דרושים לחברותות לזמן חורף

נושא	מקום	שעה	טלפון
גמ' ע"ו פ"ב	בית שלום	אפשר שעתיים	052-7668481
גמרא, בהספק	ברכפלד		054-8485609
כלאים בעינין	בית אבא, אוה"ח 27		9760861
גמרא, עדיף באנגלית	גבעה דרומית עדיף נאות שסחה		057-3148949
גמ' עדיף יבמות	ברכפלד	8:00-9:00	052-7630461
גמ' ופוסקים	בית תפילה, ג.דרומית	5:00-7:00	9744391
גמ' מסדר מועד ואי"מ ה' שבת	חפציבה	11:00-1:00	054-8402217
גמ' רש"י	זכרון משה		054-8415279
דף היומי		6:00-7:00	054-8457657
דף היומי	קצות החושן	7:00	050-4172314
הלכות נדה	כולל קצוה"ח בככר רב ושמואל	9:00-1:00	052-7154732
פתוח	גבעה דרומית	ימים ב, ה	054-8475461
פתוח		10:00-12:30	054-8445116
פתוח	נתי"מ 109		9744264
קנין הלכה דרשו	זכרון משה, נתי"מ	9:00-12:40	052-7698547
קנין הלכה דרשו	פתוח		052-7631465
מ"ב הל' שבת	ביכ"נ שאגת אריה	יום ו' - שעה	050-4166947
טוש"ע חו"מ	המרכז		052-7113600
מחפש שיעור דף היומי			050-4119404
שיעור נ"ך - דניאל	עמל התורה מנ"ח 7	9:30-10:15	0504168069
דף היומי	אזור קסם	1:30-3:30	052-7677941
חומש ורש"י בעינין	שכונות מזרחיות	חצי שעה בין הסדרים	052-7149902
סדר מועד עמוד ליום	תברון, רח' שד"ח		054-8429484
מסכת נדרים	המרכז - חפציבה		054-8408925
פתוח	עדיף ברכפלד	6:00	052-7648316
פתוח		5:00-6:00	9740162
פתוח	גבעה דרומית	ימים ג, ד	054-8475461
אלו מציאות בעינין הכנה לשיעור			050-4123974
יורה דעה	בין קמח עד המרכז	4:00-7:00 עד שעה וחצי	052-7620812
הלכות סת"ם	בית אבא, אוה"ח 27	6:10-6:55	9760861
קנין הלכה דרשו - מקוואות	כולל לבו חפץ רח' שאגת אריה		057-3140959
מפעל הש"ס 20 דף לחודש	נאות שסחה		050-4116367
קידושין, דף ליום, גפ"ת	נור ישראל, שער המלך 2	10:45-11:45	054-8408216
הלכות ריבית	קצות החושן		054-8414601
גמ' ביצה, דף לשבוע	זכרון משה		052-7156073
דף היומי	היכל יצחק	7:30-10:30 עד שעה וחצי	054-8477779
גמ' ברכות	דרכי איש ברכפלד	7:00-9:00 3/4 שעה	054-8463106
מגילה, חברותות ואח"כ שיעור	הגרי"א, גרין פארק	8:30	052-7178854
גיטין או הלכות גיטין	בבית, מש"ח 10	9:15	9108045
גמ' ברמה בסיסת ביותר	עדיף ברכפלד		054-8416011
ש"ע כסדר בלי גני"כ	בטלפון	9:00-10:30 חצי שעה	050-4190258
הל' סת"ם	היכל יצחק	7:00-8:00	052-7662966
עדיף משניות או הלכות		9:00-10:00 1-2 בשבוע	052-7118669
קנין הלכה דרשו		8:00	052-7648316
	קמ"ח	8:30-10:00	9798459
	גבעה דרומית	9:30-10:30	9742237
גמ' עם בחורים רציניים [לב לאחים]	רמלה	פעם בשבוע 9:00-10:30	052-7679759
גמ' ארבעה אבות משניות	חפציבה		052-7683128
שיעור בעבודת התפילה, הרב הניג שליט"א	רשב"י 36 בעזר"נ	9:00	054-8444240

למען עתיד ילדיך תכנית "שמח תשמח" הלוואות בפרסה של 200 תשלומים

לפרטים: הרב א. ארנפרינד 050-4150605

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
 תורמים לעני העיר ורואים ישועות

